

ELEVERNA TYCKER OM GYMNASIESÄRSKOLAN

En enkätundersökning i gymnasiesärskolan genomförd av Utrednings- och statistikkontoret (USK) på uppdrag av Utbildningsförvaltningen hösten 2003

Innehåll

Bakgrund och syfte.....	1
Undersökningens genomförande.....	2
Frågeformuläret.....	2
Population och bortfall.....	2
Resultatredovisningen.....	3
De svarandes bakgrund och val av studieprogram.....	4
Elevomdömen om undervisning och lärande.....	7
Elevomdömen om trygghet och trivsel i skolan.....	12
Elevomdömen om de yttre förutsättningarna i skolan.....	14
Elevomdömen om information och inflytande i skolan.....	16
Sammanfattande överblick av elevbedömningarna.....	16
Skillnader i elevomdömen mellan olika kategorier elever och olika skolor.....	18
Attitydbalansvärden för olika elevkategorier/skolor.....	20
Ett smakprov på kommentarer och synpunkter från elever och föräldrar.....	24
Bilaga 1 Tabeller.....	27
Bilaga 2 Öppna synpunkter.....	36

SAMMANFATTNING

- Under hösten 2003 har samtliga elever i Stockholms gymnasiesärskolor i en enkät tillfrågats vad de tycker om sin skola i olika avseenden. 214 elever/föräldrar har besvarat enkäten vilket innebär en svarsfrekvens på 69%.
- Yrkesvalsläraren/studie-/yrkesvägledaren och den vanliga klassläraren har, enligt eleverna, varit de viktigaste informationskällorna i samband med valet av studieprogram/område i gymnasiesärskolan. Hela 86% av eleverna säger sig ha kommit in på det studieprogram/område som de valt som förstahandsalternativ.
- 9 av 10 elever i Stockholms gymnasiesärskolor säger att de oftast eller alltid känner sig trygga i skolan. 86% uppger att de trivs ganska eller mycket bra i skolan. Uppskattningarna av trygghet och trivsel i gymnasiesärskolan ligger därmed på precis samma nivå som de som framkommit vid motsvarande mätningar bland övriga gymnasieelever.
- När det gäller undervisningsformer bedöms avvägningen mellan grupparbete och enskilt arbete på lektionerna som god. 1/3 av eleverna vill dock ha mer utmaningar i skolarbetet i form av fler läxor och prov.
- Systemet med individuella utvecklingsplaner tycks inte fungera som avsett i Stockholms gymnasiesärskola. Bara 35% av eleverna svarar ”ja” på frågan om de har en individuell utvecklingsplan. 23% svarar ”nej” och 42% ”vet ej”.
- När eleverna betygsätter sin skola i ett 20-tal avseenden beträffande undervisning/lärande, trygghet/trivsel, yttre förutsättningar och information/inflytande är fler nöjda än missnöjda i alla avseendena. De mest positiva omdömena får sådana förhållanden som rör relationer till lärare och andra elever och som handlar om själva undervisningen. Mindre positiva blir omdömena då det gäller de yttre förutsättningarna för verksamheten – skolmaten, tillgången till datorer, schema/tider och skolböcker/studiematerial.
- Det finns inga större skillnader mellan gymnasiesärskolans flickor och pojkar eller mellan eleverna i olika årskurser ifråga om trivseln i skolan eller i hur positivt/negativt man bedömer sin skola i de i enkäten efterfrågade avseendena.
- Trivseln och omdömena om skolan skiljer sig betydligt mer mellan elever på nationella program och individuella program samt mellan olika gymnasieskolor. De individuella programmets elever trivs bättre och ger skolan högre betyg i de flesta avseenden än de nationella programmets elever. S:t Eriks gymnasium och Enskedegårds gymnasium får bättre betyg av sina gymnasiesärskoleelever och uppvisar högre värden på elevtrivseln än övriga gymnasieskolor. Åtminstone delvis kan det härledas till en hög andel elever på individuella program vid dessa skolor.

ELEVERNA TYCKER OM GYMNASIESÄRSKOLAN

Bakgrund och syfte

Inom Stockholms stads skolor och förskolor genomförs återkommande brukarundersökningar bland elever och föräldrar som ett led i arbetet med att utveckla och följa upp kvaliteten i verksamheten. Under våren 2003 genomfördes en första brukarundersökning inom särskoleverksamheten för skolår 1-10. Under hösten 2003 har nu också för första gången motsvarande undersökningar gjorts bland särskoleeleverna inom gymnasieskolan (gymnsär) och vuxenutbildningen (sär vux).

Följande syften har formulerats för undersökningarna:

- Mäta elevernas tillfredsställelse med olika förhållanden i skolan
- Vara ett underlag för stadens ledning vid studier av skillnader i kvalitet mellan olika verksamheter
- Ge underlag för utbildningsförvaltningens uppföljning av kvalitet samt vara ett underlag för respektive skolforms utvecklingsarbete
- Ge information till medborgarna

I den här rapporten redovisas resultaten från den enkätundersökning som genomförts i gymnasiesärskolan. När skolplikten upphört har ungdomar från särskolan rätt att fortsätta en frivillig fyraårig utbildning i gymnasiesärskolan. Gymnasiesärskolan erbjuder nationella och specialutformade program som ska förbereda eleverna för arbete på den öppna arbetsmarknaden. Dessutom finns på gymnasiesärskolan individuella program i första hand avsedda för elever från särskolans träningsskola. Här erbjuds mer allmän yrkesträning och verksamhetsträning. Graden av handikapp/utvecklingsstörning bland eleverna på gymnasiesärskolan är mycket varierande.

Avdelningen för elevstöd/särskoleenheten har i Stockholms stad det övergripande ansvaret för att samverka med grund- och gymnasieskolan så att barn och ungdom med utvecklingsstörning hamnar på rätt utbildning och får undervisning i grundsärskola och gymnasiesärskola. Ansvaret för undervisningen och de pedagogiska verksamheterna ligger dock på respektive skolas rektorer.

Undersökningens genomförande

Undersökningen har genomförts som en enkät till samtliga elever placerade i Stockholms gymnasiesärskolor. Frågeformulären har skickats med post till elevernas hemadress. De har varit adresserade till elev med målsman. I enkäterna har omdömen om skolan efterfrågats i olika avseenden. I följebrevet har eleverna uppmanats att besvara enkäten tillsammans med föräldrar, kontaktperson eller någon annan de känner väl.

Enkäten skickades ut i slutet av oktober 2003. Datainsamlingsarbetet pågick därefter under en längre period fram till jul. Tre skriftliga påminnelser har sänts ut under denna period. En del föräldrar till elever har hört av sig för att tala om att eleverna själv inte klarat av att fylla i enkäten, men att de hjälpt till med detta så gott de kunnat. I några fall har man påpekat att det är svårt att veta vad eleven tycker om olika förhållanden i skolan då hon/han inte talar. I några andra fall har elever ringt och bestämt påstått att de inte går i någon gymnasiesärskola utan i vanligt gymnasium och undrat om de verkligen ska besvara enkäten.

När datainsamlingen avslutades hade svar inkommit från 214 elever/föräldrar. Det innebär en svarsfrekvens på 69%. Ett resultat som får betraktas som gott, med tanke på den mycket heterogena undersökningsgrupp vi vänt oss till. De frågeformulär som inkommit har i allmänhet varit väl ifyllda, vilket innebär att det interna bortfallet på enskilda frågor är litet.

Frågeformuläret

Frågeformuläret har tagits fram i samarbete mellan Utbildningsförvaltningen och USK. Stor möda har ägnats åt att göra detta så enkelt och lättfyllt som möjligt. Antalet svarsalternativ på frågorna har t ex hållits lågt. Med den stora spännvidden i de svarandes förmåga till kommunikation och att fylla i frågeblanketter har frågorna ändå av en del upplevts som svårbesvarade och inadekvata i förhållande till den egna situationen.

Innehållsmässigt bestod frågeformuläret huvudsakligen av frågor om hur eleverna ser på sin skola och undervisningen i olika avseenden. Det inleddes dock med några frågor om de svarandes bakgrund och valet av studieprogram. Därpå fick de svarande sätta betyg på skolan i ett 25-tal olika aspekter samlade under de fyra huvudrubrikerna – ”Undervisning & lärande”, ”Trygghet & trivsel”, ”Yttre förutsättningar” samt ”Information & inflytande”. Frågeformuläret avslutades med en öppen fråga där de svarande kunde ta upp saker de själva ville kommentera eller berätta om situationen i skolan.

Population och bortfall

Utbildningsförvaltningen tillhandahöll ett aktuellt register med en förteckning över alla elever som är placerade i Stockholms gymnasiesärskolor. Dessa definierades som vår undersökningspopulation. En del av de elever som går i Stockholms gymnasiesärskolor bor inte i staden utan kommer från andra kommuner. De ingår enligt vår definition ändå i undersökningspopulationen.

När undersökningen påbörjades i oktober fanns 347 elever förtecknade som aktuella i det använda registret. Under datainsamlingsarbetet sker alltid förändringar och framkommer förhållanden som förändrar den ursprungliga populationen. 38 elever har utgått ur populationen p g a att de slutat i skolan, flyttat, felaktigt ingått i registret eller inte varit i stånd att besvara frågorna. Återstår 309 undersökningsdeltagare. Av dessa besvarade 214 stycken enkäten. Det innebär en svarsfrekvens på 69% och ett bortfall på 31%.

Med de givna förutsättningarna får svarsfrekvensen ses som god. Trots det är det möjligt att bortfallet kan ha vissa snedvridande effekter på resultaten. Kanske är det en selektiv grupp, med helt andra åsikter än de som nu svarat, som fallit bort och inte besvarat enkäten. För att i möjligaste mån kontrollera för detta har en enkel bortfallsanalys genomförts med hjälp av de bakgrundsvariabler vi haft tillgång till genom det använda registret.

Vi har med hjälp av registervariablerna kunnat jämföra om andelen svarande/ej svarande varierar beroende på skola, program, årskurs och ålder. När det gäller svarsfrekvensen bland eleverna i olika skolor ligger den lägst i S:t Eriks gymnasium och högst vid Enskedegårds gymnasium. Det innebär att eleverna vid S:t Eriks gymnasium är något underrepresenterade bland de svarande (med 4 procentenheter) och Enskedegårdseleverna något överrepresenterade (4 procentenheter) jämfört med om alla deltagit. För elever på nationellt respektive individuellt program finns inga skillnader i svarsfrekvens. När det gäller årskurs finns en liten underrepresentation för årskurs 2 (med 3 procentenheter) beroende på en något lägre svarsfrekvens bland eleverna i denna årskurs. Åldersmässigt är det ingen skillnad mellan de som svarat respektive ej svarat på enkäten.

Den bortfallsanalys som varit möjlig att göra tyder således inte på att det skulle finnas någon dramatisk över- eller underrepresentation av särskilda kategorier elever bland de svarande i vår undersökning. Detta ger i sig ingen fullständig garanti för att bortfallet saknar snedvridande effekter på resultaten, men styrker ändå tilltron till att de framkomna resultaten är representativa för hela populationen.

Resultatredovisningen

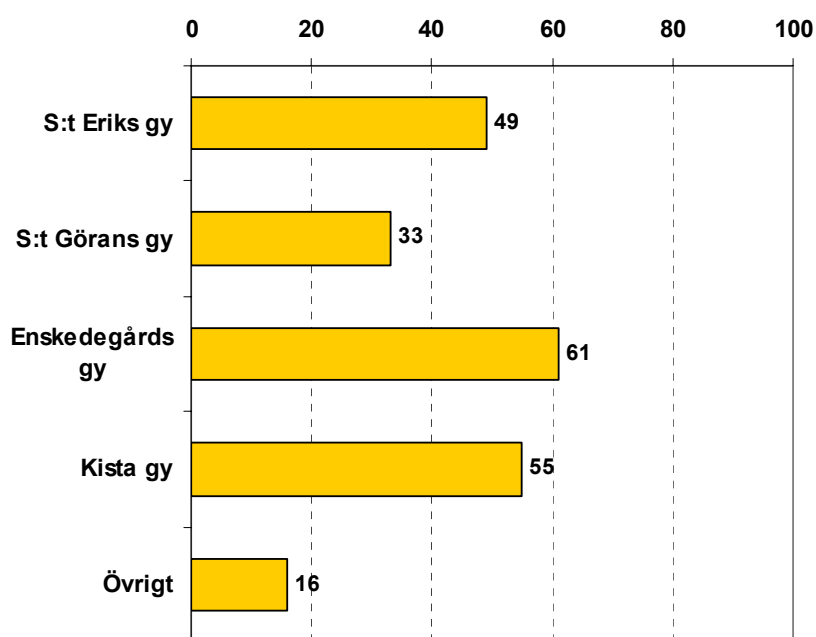
Först redovisar vi resultat och svar från eleverna i Stockholms gymnasiesärskola som helhet. Under olika rubriker beskrivs elevernas bakgrund och val av studieprogram, vad de tycker om undervisning och lärande, trygghet och trivsel, de yttre förutsättningarna samt information och inflytande i skolan. Härpå följer ett avsnitt där vi studerar om det finns skillnader i hur olika kategorier av gymsärelever bedömer sin skolsituation. Är det skillnader mellan pojkarnas och flickornas omdömen, mellan de som går i olika årskurser eller mellan de som går nationellt respektive individuellt program? Bedöms de olika gymnasieskolorna i Stockholm mer eller mindre positivt av de gymsärelever som går där? I ett sista avsnitt ger vi smakprov på de synpunkter och kommentarer som eleverna framfört som svar på frågeformulärets avslutande öppna fråga. Samtliga framförda synpunkter finns listade i en bilaga. I en annan bilaga finns tabeller med svarsfördelningen fråga för fråga.

De svarandes bakgrund och val av studieprogram

Åldern på de svarande 214 eleverna i Stockholms gymnasiesärskolor varierar mellan 16 och 22 år. Medelåldern är 18 år. Pojkarna är betydligt fler än flickorna. Procentuellt blir relationen 58% pojkar jämfört med 42% flickor. De flesta eleverna uppger att de bott hela sitt liv i Sverige (85%). Av de 15% som flyttat till Sverige från utlandet har ungefär hälften kommit hit under 80-talet och den andra hälften under 90-talet. Ingen av de svarande har flyttat till Sverige 2000 eller senare. Det innebär att Stockholms gymnasieskolor knappast tagit emot några utländska elever som börjat direkt i gymnasiesärskola.

Det är framför allt vid fyra stockholmsgymnasier som gymnasiesärskoleverksamhet bedrivs. Dessa är S:t Eriks gymnasium, S:t Görans gymnasium, Enskedegårds gymnasium och Kista gymnasium. Hur de svarande eleverna fördelar sig på olika gymnasier framgår av figur 1.

Figur 1: Antal svarande elever efter gymnasietillhörighet

Under övrigt ingår de elever som enligt vårt register ej varit definitivt skolplacerade samt elever bokförda bl a vid Vinstagårdsskolan, Skanskvarns gymnasium, Fogelströmska gymnasiet och Skärholmens gymnasium/Svalan.

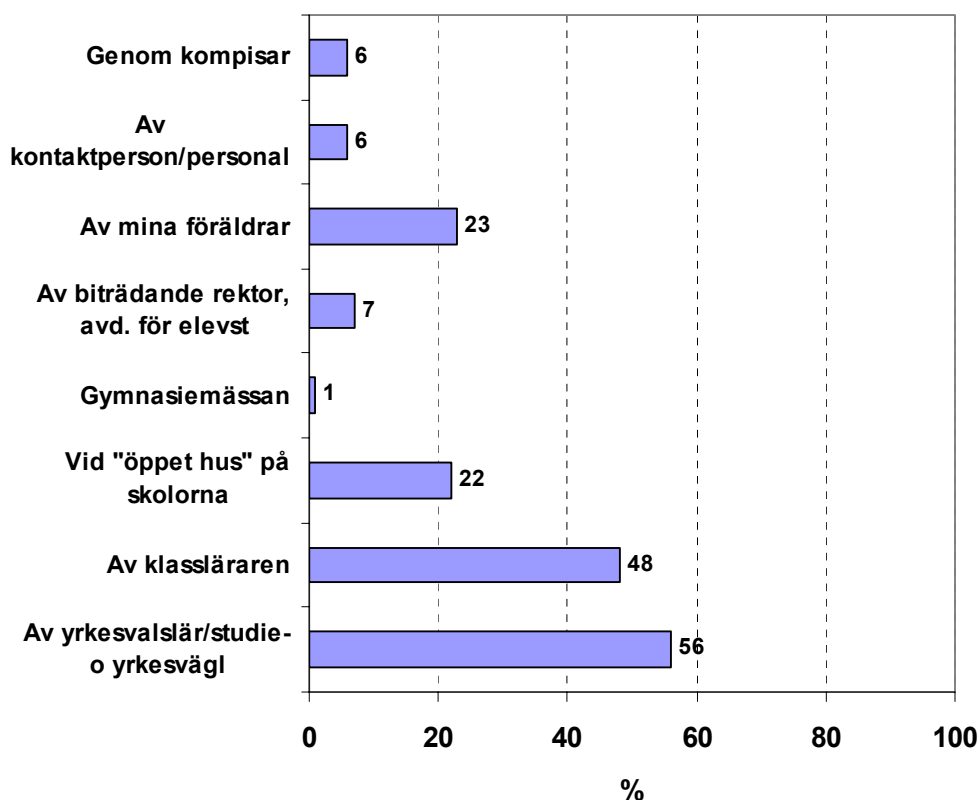
Gymnasiesärskolan är fyraårig vilket innebär att de svarande eleverna går i fyra olika årskurser, 1-4. Eleverna fördelar sig någorlunda jämnt över årskurserna (20-30% på varje årskurs). Eleverna är också inskrivna vid olika program. 63% av de svarande eleverna är inskrivna på de nationella/specialutformade programmen vars syfte är att förbereda för arbete på den öppna arbetsmarknaden. 37% av de svarande eleverna går på individuella program där både yrkes- och verksamhetsträning bedrivs, men utan samma direkta sikte på ordinarie arbetsmarknad.

Ungdomar har rätt att efter skolpliktens upphörande söka en frivillig fyraårig utbildning i gymnasiesärskolan. Styrelsen för sarskolan i hemkommunen avgör vilka som har rätt att få undervisning i gymnasiesarskolan. Det sker utifrån en bedömning av om de sökande klarar att gå i vanliga gymnasieskolan eller ej. Placering på skolenhet och utbildningsprogram beslutas av mottagande kommun efter viss praktik inom gymnasiesarskolans program.

Vid intagningen utgår man från elevens önskemål, resultaten vid den praktiska yrkesorienteringen samt tillgången på platser. I största möjliga utsträckning försöker man tillmötesgå elevens förstahandsval. I Stockholm fattas beslut om skolplaceringen av chefen för avdelningen för elevstöd på utbildningsförvaltningen. Avdelningens biträdande rektorer och yrkesvalslärare ska vara behjälpliga med information samt stöd och råd vid placeringsprocessen.

I enkäten tillfrågade vi eleverna hur de fick reda på vilka studieprogram/områden som fanns att välja på då de ansökte till gymnasiesarskolan. Bland åtta uppräknade informationskällor fick de svarande kryssa för de källor som man upplevde sig ha fått information från. Eftersom de svarande kunde välja flera svaralternativ/informationskällor summerar procenttalen i figur 2 totalt till betydligt mer än 100 procent.

Figur 2: Angivna informationskällor vid val av studieprogram/område (% av samtliga svarande)

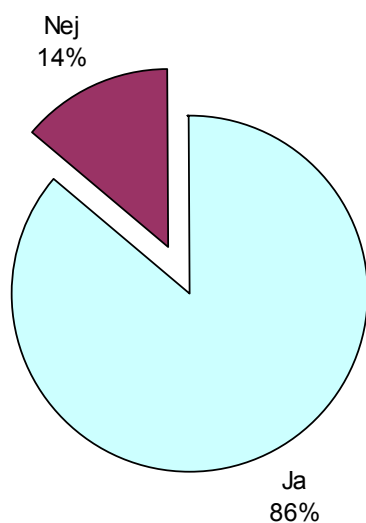
”Yrkesvalsläraren/studie-/yrkesvägledaren” och den vanliga ”klassläraren” var, som eleverna minns det, de främsta informationskällorna i samband med valet av studieprogram/område. För bägge dessa kategorier har runt hälften av eleverna kryssat för att de bistod med upplysningar om vilka program och studieområden som fanns att välja på vid ansökan till gymnasiesärskolan.

De egna föräldrarna och ”öppet hus” på skolorna nämns därpå näst oftast som informationsgivare inför valet av studieprogram/område. Dessa källor nämns var och en av drygt 20% av de svarande.

I relation till de ovan nämnda informationskällorna är övriga betydligt mer sällan omnämnda. Bara någon enstaka elev minns sig ha fått information på gymnasiemässan. 6% av de svarande upplever att de fått information vid valet av studieprogram av sin kontaktperson/personal eller av kompisar. Ungefär lika sällan nämns biträdande rektor, avdelningen för elevstöd som informationskälla i detta sammanhang, av 7%.

I en annan fråga fick undersökningsslagarna tala om om de kom in på det studieprogram/område vid gymnasiesärskolan som de valt i första hand.

Figur 3: Andel elever som kom in på sitt förstahandsval av studieprogram/område

Ett viktigt kriterium vid intagningen och placeringen vid gymnasiesärskolan är, som framgått ovan, att tillmötesgå elevens önskemål och förstahandsval. Enligt elevernas egna svar verkar genomslagskraften för deras önskemål om placering på studieprogram/område i de flesta fall vara god. 86% av de svarande uppger att de kom in på det studieprogram/område de valt som förstahandsalternativ. I det avseendet finns det inte någon större skillnad mellan elever som går på nationellt program jämfört med de som går på individuellt program.

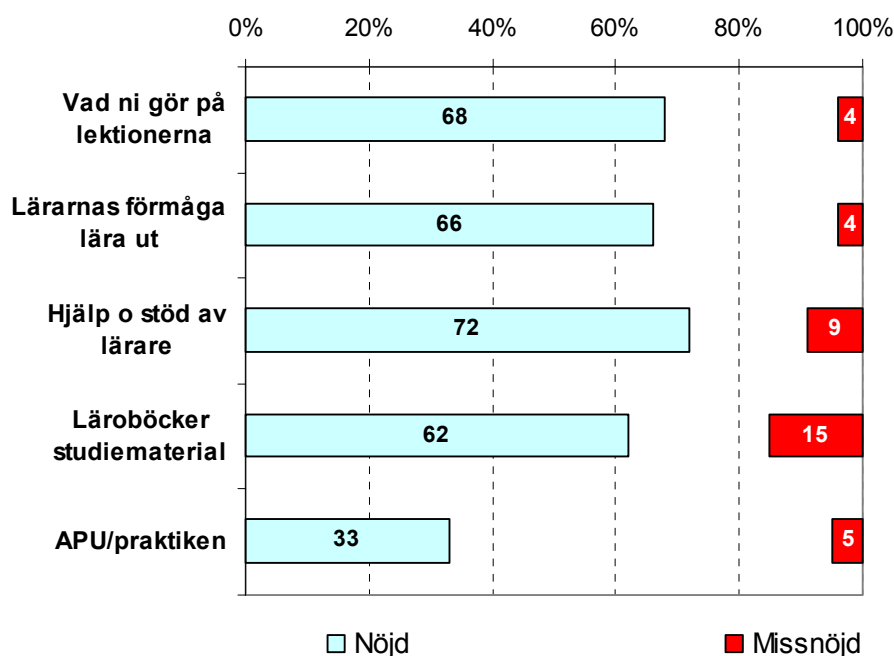
Vi har redan nämnt att ca 60% av eleverna går på nationella program och ca 40% på individuella program. Inom bägge dessa program finns en lång rad specialutformade studieinriktningar på skilda yrkes-/verksamhetsområden och där man tar hänsyn till olika handikapp. Särskilt när det gäller det individuella programmet är mångfalden och individualiseringen stor. Sist i tabellbilagan återfinns en tabell från det aktuella elevregistret, där det mycket stora antalet bokstavskombinationer, betecknande olika studieområden i gymnasiesärskolan framgår.

I ett försök att pejla om eleverna är nöjda med sitt val av studieprogram/område tillfrågades de om de skulle säga till andra att välja samma studieprogram/område som de själva gjort. 29% är osäkra eller tycker att frågan är svårbesvarad och svarar ”Vet ej”. Av övriga som har en bestämd uppfattning svarar 83% ja och 17% nej. En stor majoritet tycks alltså ha hamnat rätt, i så avseende att de skulle kunna rekommendera sitt eget studieval till andra elever. Med det här måttet mänt är tillfredsställelsen med valet av studieprogram/område särskilt stort bland eleverna som går individuellt program. Av dem som har någon uppfattning rekommenderar där 98% sitt eget studieprogram-/områdesval även till andra. Motsvarande siffra bland eleverna på nationella program är 75%.

Elevomdömen om undervisning och lärande

I ett flertal frågor i enkäten ombads eleverna sätta betyg på skolans undervisning samt förutsättningarna och formerna för denna. I figur 4 framgår hur nöjda eleverna är med några av de aspekter som tagits upp till bedömning.

Figur 4: Elevtillfredsställelse med undervisning och lärande i olika avseenden

I figuren ser vi hur stor del av de svarande eleverna som uppgett sig vara nöjda respektive missnöjda med sin undervisning i olika avseenden. Staplarna till vänster i figuren representerar de nöjda medan staplarna till höger representerar de missnöjda. Mellanrummet mellan

staplarna står för dem som inte har någon bestämd positiv eller negativ uppfattning och svarat ”vet ej” eller ”varken nöjd eller missnöjd”. Ett stort mellanrum mellan nöjd- och missnöjdstapeln i figuren innebär således att många saknar bestämd uppfattning i frågan.

Till att börja med kan vi konstatera att nöjdstaplarna till vänster i figuren är många gånger längre än missnöjdstaplarna till höger. Det innebär att eleverna till övervägande del är nöjda med sin undervisning i alla de efterfrågade avseendena. 68% säger sig vara nöjda med vad man gör på lektionerna och 66% nöjda med sina lärares förmåga att lära ut. Andelen som uttalar missnöje i dessa avseenden är samtidigt mycket låg, 4%.

Den längsta nöjdstapeln i figuren (72%) hittar vi för ”Den hjälp och stöd du får av dina lärare”. Samtidigt är missnöjdstapeln här något längre (9%) än för föregående aspekter. Det innebär att en av tio elever inte är nöjd med stödet från sina lärare. När det gäller läroböcker och studiematerial är eleverna ändå oftare missnöjda. 15% uttalar sig kritiskt om skolans undervisningsmaterial och läroböcker. Även i det här avseendet är en majoritet av eleverna (62%) dock nöjda.

På alla nationella och specialutformade program ska arbetsplatsförlagd utbildning, APU, eller praktik förekomma. Den ska omfatta en tid på minst 22 veckor. Även på de individuella programmen ingår praktik utanför skolan om det är möjligt och lämpligt för den enskilde eleven. I enkäten tillfrågades eleverna hur nöjda/missnöjda de var med sin APU/praktik. I figur 4 på föregående sida ser vi att mellanrummet mellan staplarna är mycket stort när det gäller just den bedömningsaspekten. Det beror på att många svarat ”vet ej” på frågan. Dessutom är detta en fråga där det interna bortfallet är stort med många som inte besvarat frågan alls. En anledning till detta är naturligtvis att många av eleverna ännu inte varit ute på APU/praktik. Av de som svarat på frågan är betydligt fler nöjda (33%) än missnöjda (5%).

Även om vi ser på enbart eleverna i årskurs 4, som oftast borde hunnit göra sin APU/praktik, är det fortfarande ca 1/3 som hoppar över frågan eller besvarar den med ”vet ej”. Det kan kanske vara ett tecken på att skolorna har svårigheter med att leva upp till ambitionerna om att kunna erbjuda alla sina gymnasieelever praktik/APU.

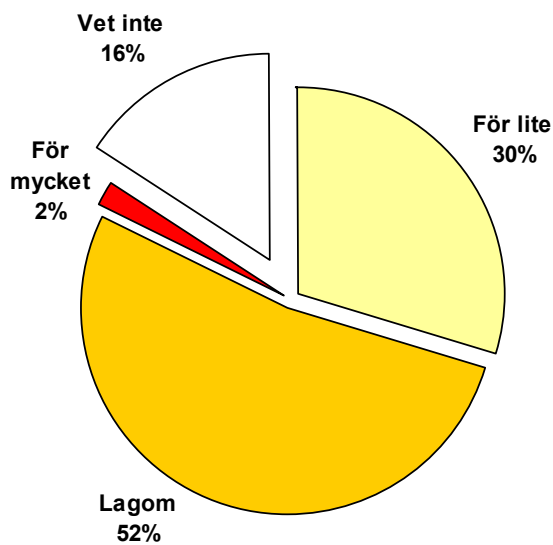
Några andra frågor gällde inställningen till olika undervisningsformer och till mängden läxor och prov som förekommer i gymnasiesärskolan. De allra flesta svarande (71%) tycker det är lagom mycket tid för samarbete med de andra på lektionerna. 16% svarar ”vet inte” medan 11% tycker det är för litet tid för arbete i grupp och 2% för mycket.

På motsvarande sätt tycker 75% av de svarande att lagom mycket tid på lektionerna ägnas åt enskilt arbete. 11% av eleverna tycker att tiden där de kan arbeta själv på lektionerna är för liten, medan 3% tycker att det är för mycket av det slaget av aktivitet på lektionerna. 11% har ingen bestämd uppfattning om detta och svarar ”vet ej”.

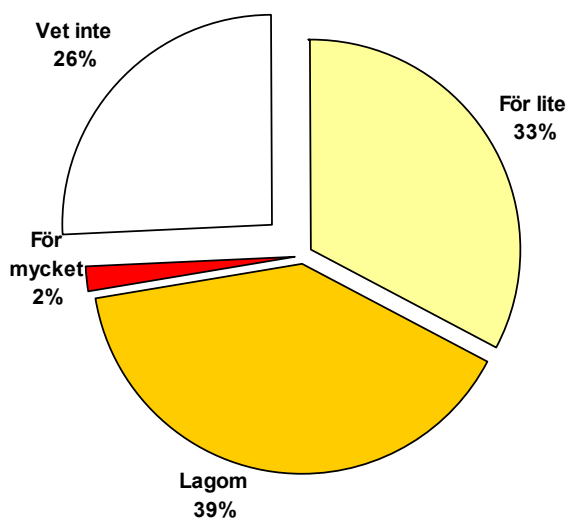
Resultaten ska kanske tolkas som att fördelningen mellan enskilt, självständigt arbete och arbete i grupp tillsammans med andra elever redan är rätt så väl avvägd. En stor majoritet tycker att det är lagom mycket av bägge slagen av aktiviteter under lektionerna. Ca var tionde vill ha mer av både individuellt arbete och av samarbete på lektionerna, medan få vill ha mindre av varken det ena eller det andra.

Om arbetsformerna på lektionerna tycks upplevas som skapligt välavvägda, så ger resultaten delvis andra signaler när det gäller mängden läxor och prov i gymnasiesärskolan. Av figur 5 och 6 framgår i vilken utsträckning eleverna tycker det är för mycket eller för litet läxor och prov i skolan.

Figur 5: Elevernas uppfattning om mängden läxor

Figur 6: Elevernas uppfattning om mängden prov

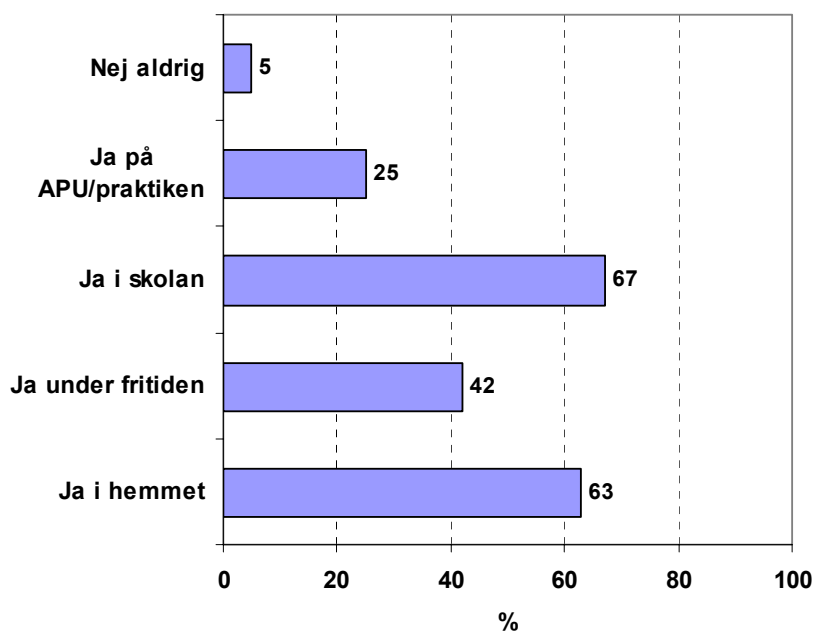

Figurerna uppvisar klara likheter. Både när det gäller läxor och prov finns även här en majoritet av eleverna som tycker att nuvarande mängd är lagom. Det finns också en hel del som inte har någon åsikt i frågan. Efter att ha konstaterat detta är det ändå tydligt att många av gymnasiesärskolans elever gärna skulle se att de fick större utmaningar i form av fler läxor och prov. Ungefär 1/3 av de svarande tycker att läxorna är för få och proven för sällsynta i skolan nu. Bara ett par procent efterlyser en minskad mängd läxor och prov.

De här tendenserna återfinns för eleverna både på nationella program och på individuella program. Önskan om större utmaningar är dock betydligt mer uttalad bland eleverna på nationella program. Av dessa är det 34% som efterlyser mer läxor och 41% som vill ha fler prov.

Ovan har vi sett att undervisningen bedöms övervägande positivt av eleverna. Tycker de också att de får användning av det de lär sig i skolan i olika sammanhang?

Figur 7: Får du användning för det du lär dig i skolan?

Även i den här frågan har eleverna kunnat kryssa för flera av de uppräknade svarsalternativen. Den totala procentsumman överstiger därför 100.

Det är få gymsärelever som tycker att de inte får någon som helst användning av det de lär sig i skolan (5%). Det är naturligtvis ändå fem procent för mycket och motsvarar i absoluta tal att 15-20 elever i Stockholms gymnasiesärskolor tycker att det de erbjuds lära sig är meningslöst och praktiskt oanvändbart.

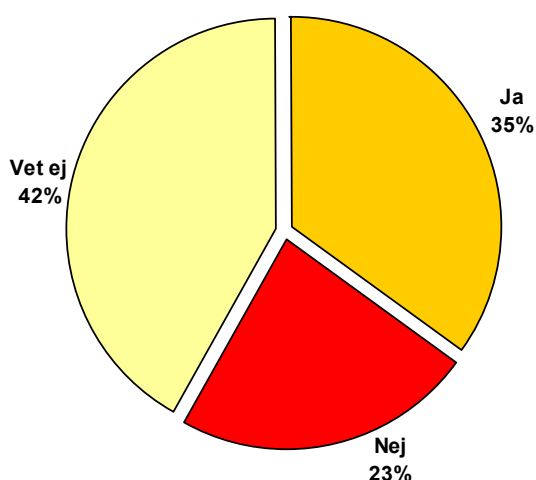

De svarande tycker oftast att de får användning av det de lär sig i skolan just i skolan (67%) och/eller i hemmet (63%). 42% av eleverna uppger dessutom att de får användning av sina skolkunskaper under fritiden.

Förutom att ge meningsfull undervisning och användbara kunskaper på lektionerna är det också meningen att gymnasiesärskolan ska arbeta med att främja varje enskild elevs individuella utveckling. I det syftet ska en individuell utvecklingsplan (IUP) upprättas för varje elev, precis som i den obligatoriska särskolan. Tanken är att denna ska vara ett levande dokument som används av skola, föräldrar och elev tillsammans för gemensam planering.

När eleverna tillfrågas om de har någon individuell utvecklingsplan blir beskedet ganska nedslående.

Figur 8: Andel elever som uppger sig ha en individuell utvecklingsplan (IUP)

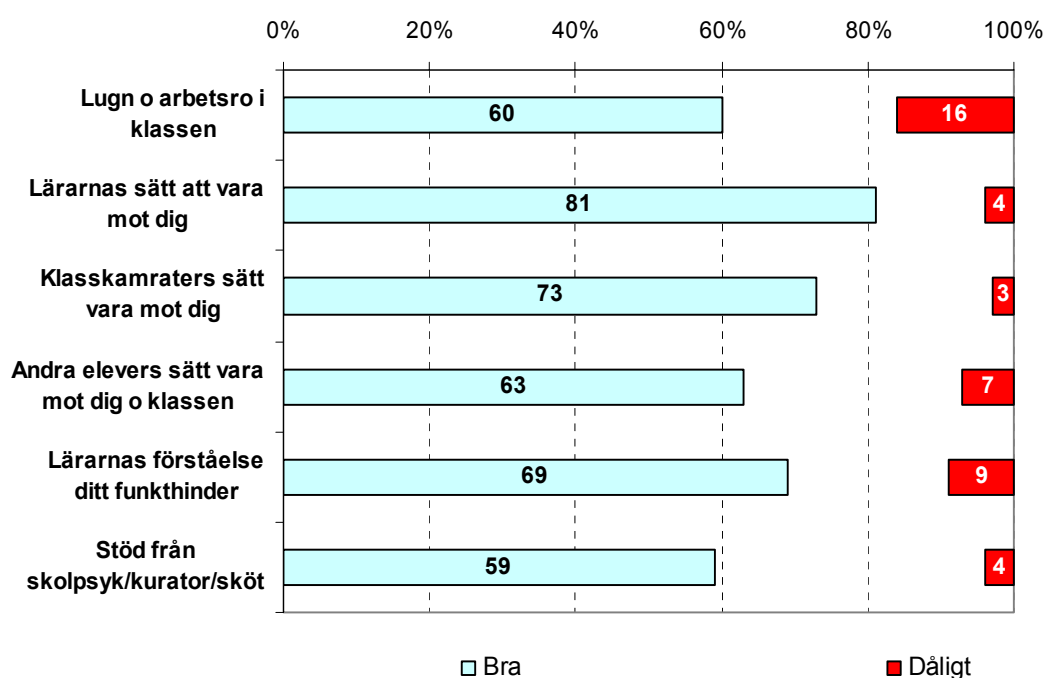

Bara drygt 1/3 av eleverna svarar ja på frågan om de har en individuell utvecklingsplan. Nästan lika många svarar nej. Ändå fler svarar att de inte vet. Resultaten signalerar klart att de individuella utvecklingsplanerna i dagsläget inte särskilt ofta upplevs och används som något viktigt och fungerande utvecklingsverktyg i Stockholms gymnasiesärskolor.

Elevomdömen om trygghet och trivsel i skolan

Förutom själva undervisningen och lärandet är de sociala relationerna, stämningen, upplevelsen av trygghet och trivsel viktiga aspekter i elevernas skoltillvaro. I figur 8 ser vi hur eleverna bedömer sin skolsituation i några sådana avseenden.

Figur 8: Elevtillfredsställelse med olika aspekter av det sociala klimatet i skolan

Precis som när det gällde undervisning och lärande (fig 4) så bedöms också det sociala klimatet övervägande positivt i alla efterfrågade avseenden. Brastaplarna till vänster i diagrammet är genomgående mycket längre än dåligtstaplarna till höger. Allra bäst betyg får lärarna för sitt sätt att vara mot eleverna. Även relationen till och bemötandet av klasskamraterna bedöms i stor utsträckning som gott. I bägge dessa avseenden är det bara några enstaka procent som är missnöjda (3-4%). Den andelen är något högre (7%) när det gäller - hur skolans övriga elever är mot dig och din klass. Men många gånger fler, 63% av gymnasieeleverna, bedömer samtidigt sin relation till de andra eleverna i skolan som bra.

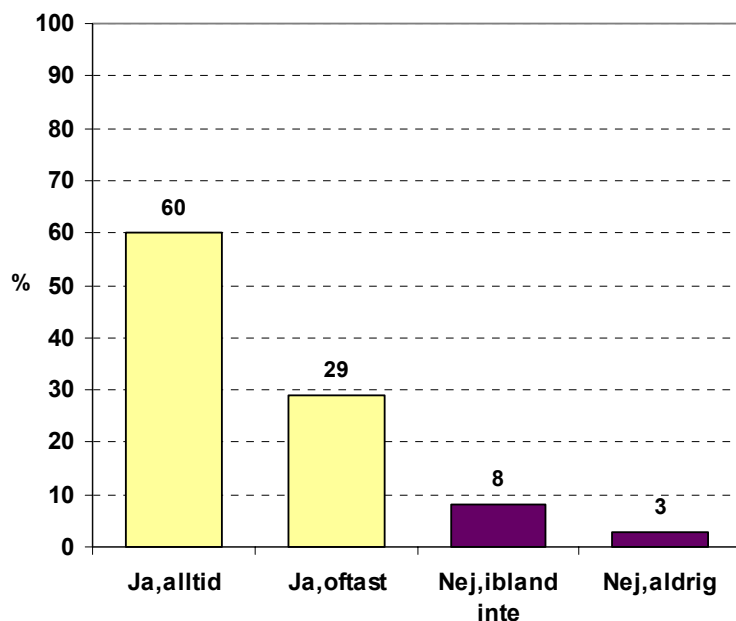
När eleverna bedömer vilken förståelse de upplever att lärarna har för deras funktionshinder, så betecknar ca 70% förståelsen som bra. 9%, nästan var tionde elev i gymnasiesärskolan, tycker dock att lärarna har dålig förståelse för deras funktionshinder.

”Lugn och arbetsro i klassen” är den aspekt i diagrammet ovan som oftast får negativ omdömen av eleverna. 16% är missnöjda med sin skolsituation i det avseendet. 60% bedömer arbetsron i klassen som bra. Resterande 24% uttalar sig varken positivt eller negativt om hur lugnt det är på lektionerna.

Nästan 60% av gymsäreleverna säger att stödet från skolpsykolog, skolkurator och skolsköterska är bra. Bara 4% är uttalat kritiska och bedömer detta som dåligt, medan betydligt fler saknar bestämd uppfattning (36%).

I en av enkätfrågorna tillfrågades eleverna mer direkt om de känner sig trygga när de är i skolan.

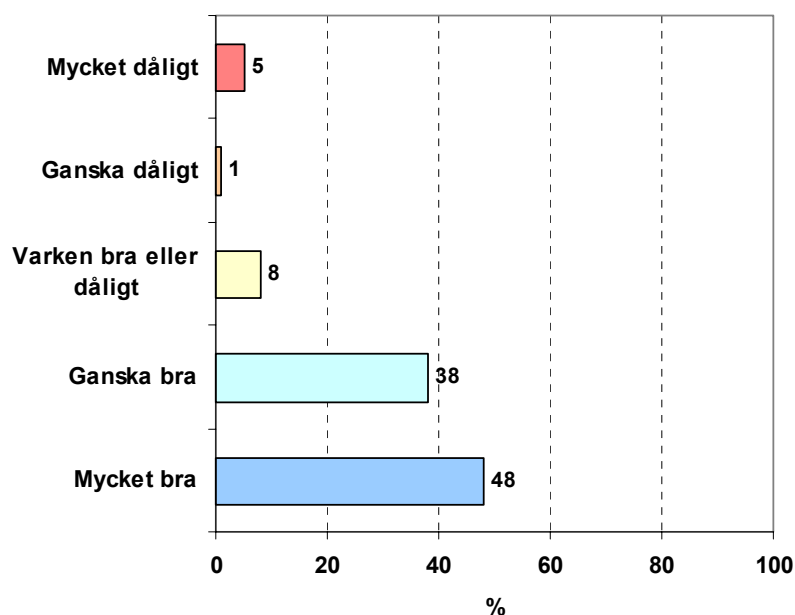
Figur 9: Känner du dig trygg när du är i skolan?

Ca 90% av gymsäreleverna uppger att de alltid eller oftast känner sig trygga i skolan. Runt 10% upplever större otrygghet och svarar ”nej, ibland inte” eller ”nej, aldrig”. Jämför vi de här resultaten med motsvarande resultat som kommit fram vid undersökningar i vanliga gymnasieskolan (Åk 2) så blir resultatbilderna mycket likartade. Tryggheten/otryggheten i skolan verkar således, enligt dessa resultat, varken vara större eller mindre bland gymnasiesärskolans elever än bland övriga gymnasieelever.

I en annan fråga pejlades den allmänna trivseln i skolan. Här ombads gymsäreleverna uppge sin trivsel i skolan på en femgradig skala från mycket dålig till mycket bra. Även denna fråga har vid olika tillfällen ställts till andra gymnasieelever i Stockholms gymnasier, med samma formulering och samma svarsalternativ. I figur 10 framgår hur det för närvarande är beställt med elevernas trivsel i Stockholms gymnasiesärskolor.

Figur 10: Elevernas trivsel i skolan

86% av eleverna i Stockholms gymnasiesärskolor uppger att de trivs ganska eller mycket bra i skolan. 6% trivs ganska eller mycket dåligt, medan resterande 8% upplever sin trivsel som varken bra eller dåligt. Motsvarande siffror för alla Stockholms gymnasieelever i årskurs 2 (Drogvaneundersökningen i Stockholms skolor 2002) ligger på 80% trivs bra, 5% trivs dåligt och 15% varken bra eller dåligt. Inte heller när det gäller den allmänna trivseln i skolan tycks således upplevelserna bland gymnasiesärskolans elever avvika märkbart från övriga gymnasieelevers.

Elevomdömen om de yttre förutsättningarna i skolan

Här har vi bland annat efterfrågat åsikter om skolans och klassens storlek, hur nöjda eleverna är med klassrum/lokaler, schema och tider samt skolmaten. Av tabellen nedan framgår hur många elever man är i klassen enligt de svarandes egen utsago.

Tabell 1: Klasstorlek på den egna klassen

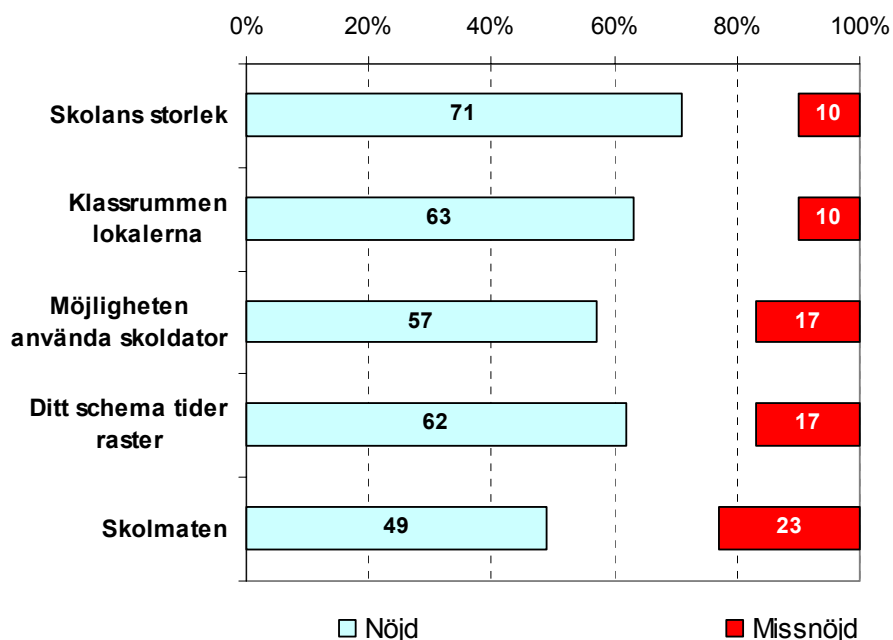
Klasstorlek	%
1 - 4	6
5 - 9	37
10 - 14	40
15 - 19	9
20 - 24	7
25 -	1

Gymnasiesärskolans elever går oftast i små klasser. 37% av de svarande uppger att de går i en klass med 5-9 elever och ytterligare 40% anger storleken på sin klass till 10-14 elever. Det finns också en del elever som går i riktigt små klasser/grupper om 1-4 elever.

När eleverna tillfrågas om vad de tycker om antalet elever i klassen säger 71% att de är lagom många. 9% har ingen åsikt och 8% tycker att man är för många i klassen. Intressant nog är det dock något fler som tycker att klassen är för liten (12%) än för stor (8%). En nackdel med alltför små klasser kan vara att man får färre klasskamrater att umgås med.

Om man tittar separat på vad eleverna som går i små klasser (1-9 elever) respektive större klasser (10- elever) tycker, så finns ingen skillnad i andelen som tycker att antalet elever i klassen är för litet (12%). Däremot är det fler i de större klasserna som tycker att elevantalet är för högt (12%) än i de mindre klasserna (5%).

Figur 11: Elevtillfredsställelse med olika yttre förutsättningar i skolan

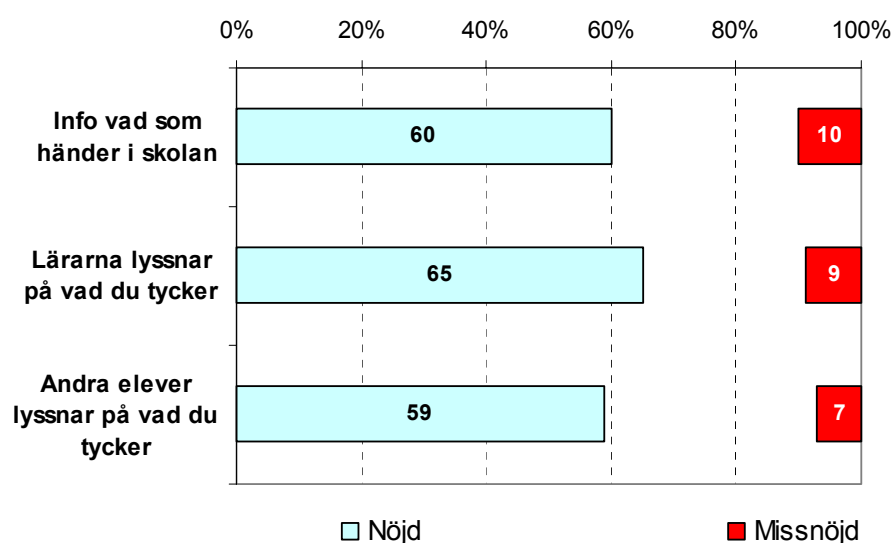
Jämfört med de tidigare figurerna av det här slaget (fig 4 och fig 8) är missnöjesstaplarna allmänt sett betydligt längre i den här figuren. Det överensstämmer bra med resultaten från andra skolundersökningar. De faktiska förutsättningarna för skolverksamheten får även där ofta dåliga betyg av eleverna.

Bland gymnasiesärskolans elever är ungefär 10% missnöjda med sin skolas storlek och med klassrummen och lokalerna i skolan. 17% är missnöjda med sitt schema, tider och raster samt med sina möjligheten att kunna använda skolans datorer. Samtidigt som detta inte obetydliga missnöje finns, så säger sig de flesta av eleverna (ca 60-70%) vara nöjda i ovanstående avseenden. När det gäller skolmaten är mindre än hälften nöjda och ungefär en fjärdedel uttalat missnöjda.

Elevomdömen om information och inflytande i skolan

Tre frågor ställdes om hur eleverna upplever informationen och möjligheterna till påverkan i skolan. När det gäller information handlar frågan om den allmänna informationen om vad som händer i skolan. Beträffande inflytande tas det mest näraliggande inflytandet på lärare och klasskamrater upp till bedömning. I vilken utsträckning tycker eleverna i gymnasiesärskolan att deras lärare och klasskamrater är lyhörda för deras åsikter och lyssnar till vad de tycker?

Figur 12: Elevtillfredsställelse med information och inflytande i skolan

25-35% av de svarande saknar bestämd positiv eller negativ åsikt när det gäller de här tre aspekterna. I stort är också runt 60% nöjda och 10% missnöjda i alla tre avseendena. Även när det gäller de undersökta aspekterna av information och inflytande överväger således de nöjda stort över de som är missnöjda. Möjligen kan man skönja en antydning till att eleverna bedömer lärarna som en aning mer lyhörda för de åsikter de själva står för, än vad klasskamraterna är. Att 60% är nöjda med informationen om vad som händer i skolan får betraktas som ett ganska gott betyg. När människor tillfrågas om det fått tillräckligt med information i olika sammanhang brukar svaren nämligen oftast vara mycket kritiska.

Sammanfattande överblick av elevbedömningarna

För att få en bättre överblick av elevernas omdömen om situationen i skolan i olika avseenden kan vi använda oss av attitydbalansen som ett sammanfattande mått. Attitydbalansen räknas ut som andelen nöjda/positiva – andelen missnöjda/negativa. I princip minskar vi nöjdstaplarna till vänster i våra figurer ovan med missnöjdstaplarna till höger. De som svarat ”vet ej” eller ”varken eller” påverkar bara indirekt värdet på attitydbalansen. I princip kan attitydbalansen i vår utformning variera från +100 till -100. En attitydbalans på +100 innebär att alla svarande tagit ställning och är nöjda. På motsvarande sätt blir attitydbalansen -100 först när alla tar ställning och är negativa. Positiva värden på attitydbalansen (över 0) innebär att fler är posi

tivt inställda än negativt. Negativa attitydbalansvärden innebär att de missnöjda är i majoritet över de nöjda.

Tabell 2: Attitydbalansvärden för olika bedömningsaspekter i skolan

Lärarnas sätt att vara mot dig	77
Klasskamraters sätt vara mot dig	70
Vad ni gör på lektionerna	64
Hjälp o stöd av lärare	63
Lärarnas förmåga lära ut	62
Skolans storlek	61
Lärarnas förståelse ditt funkthinder	60
Lärarna lyssnar på vad du tycker	56
Andra elevers sätt vara mot dig o klassen	56
Stöd från skolpsyk/kurator/sköt	55
Klassrummen lokalerna	53
Andra elever lyssnar på vad du tycker	52
Info vad som händer i skolan	50
Läroböcker studiematerial	47
Ditt schema tider raster	45
Lugn o arbetsro i klassen	44
Möjligheten använda skoldator	40
APU/praktiken	28
Skolmaten	26

I tabellen har de olika bedömningsaspekterna rangordnats i fallande ordning efter värdet på attitydbalansen. I toppen av tabellen hamnar de aspekter som fått de mest positiva omdömena av gymnasiesärskolans elever. Längst ner i tabellen hamnar aspekter som inte bedömts lika positivt.

Vi kan först konstatera att alla värdena i tabellen är positiva och större än 0. Det innebär att i alla de bedömda avseendena är de nöjda fler än de missnöjda. Vi kan också konstatera att det är stor skillnad mellan attitydbalansvärden i tabellens topp (lärarnas sätt att vara mot eleverna 77) jämfört med i dess botten (skolmaten 26).

När man tittar på vilka aspekter som hamnar högt i tabellen och får de mest positiva omdömena av eleverna, så är det sådana som rör de sociala relationerna till lärare och andra elever samt sådana som handlar om själva undervisningen.

Längst ner i tabellen, med mindre positiva omdömen, hamnar sådant som har med de yttre förutsättningarna i skolan att göra – skolmaten, tillgången till datorer, schema/raster och skolböcker/studiematerial. Långt ner hamnar också elevernas betyg på APU/praktiken. Det har som vi minns sin förklaring främst i att många elever ännu inte varit ute på praktik och därför

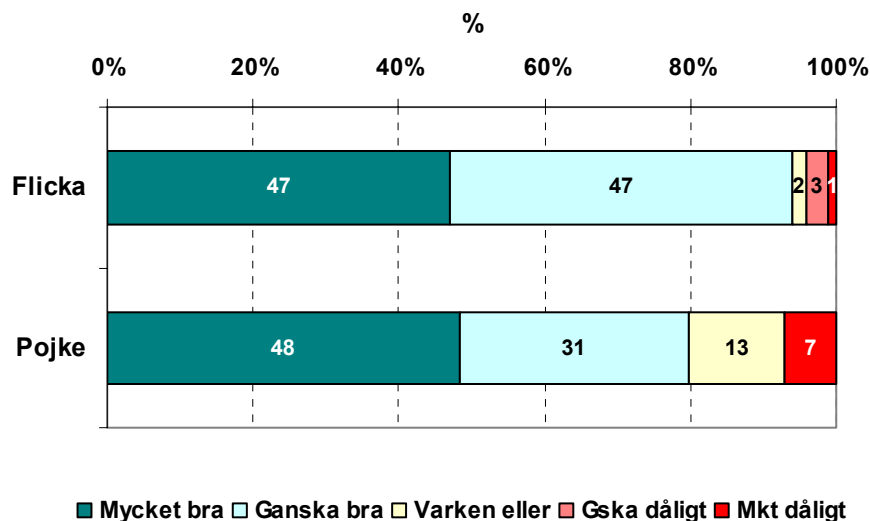
inte kan avge någon bedömning. Det drar ner attitydbalansvärdet. Om alla svarade ”vet ej” på en fråga skulle det ju ge värdet 0 på attitydbalansen. En annan aspekt som får mindre positiva omdömen och hamnar långt ner i rangordningen är ”lugn och arbetsro i klassen”. Den avviker därigenom från de övriga omdömena om själva undervisningen, som hamnar högt i rangordningen.

Skillnader i elevomdömen mellan olika kategorier elever och olika skolor

Hittills har vi sett på omdömena om gymnasiesärskolan från elevkollektivet som helhet. I det här avsnittet ska vi inrikta blicken på eventuella skillnader i bedömningar mellan olika kategorier av elever. Vi har gått igenom vårt material och granskat det för att se om vi kan upptäcka systematiska skillnader mellan pojkar och flickor, mellan elever som går på nationellt respektive individuellt program, mellan elever i olika årskurs och i olika skolor.

”Hur trivs du i skolan?” var en fråga i enkäten som ger en litet mer helhetsbetonad uppfattning av hur eleverna ser på sin skolsituation. Vi ska därför börja med att se på om bedömningen av den allmänna trivseln i skolan varierar mycket mellan olika elevkategorier/skolor.

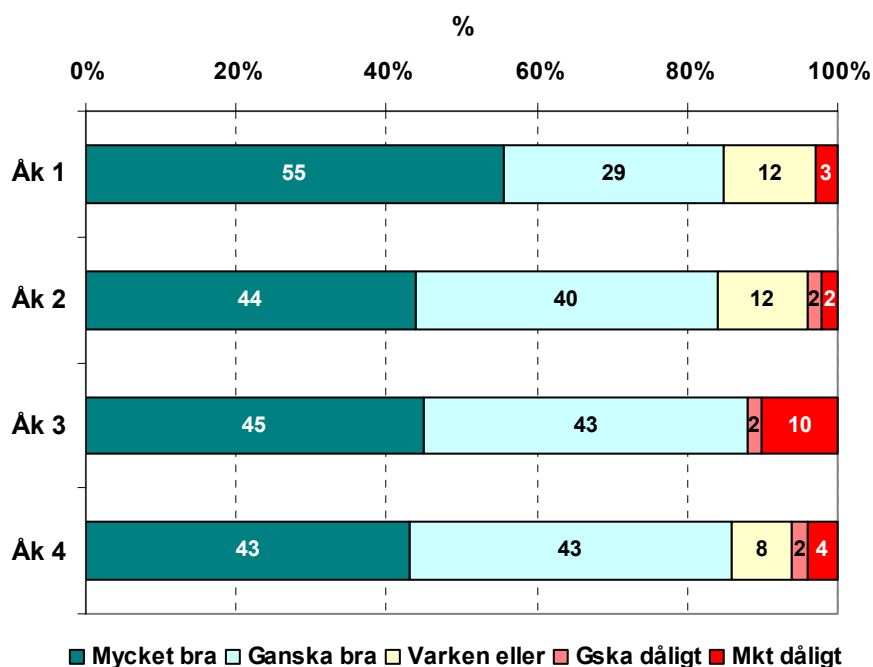
Figur 13: Trivseln i skolan för flickor och pojkar

Den allmänna trivseln i skolan verkar något bättre bland gymnasiesärskolans flickor än pojkar. Medan flickorna i högre grad svarar att de trivs ”ganska bra” så svarar pojkarna i stället i högre grad att de trivs ”varken bra eller dåligt”.

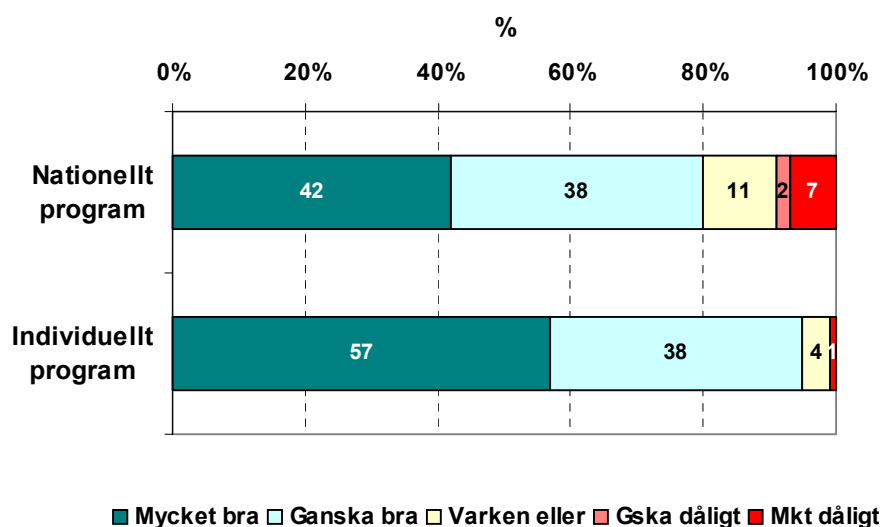

Figur 14: Trivseln i skolan för elever i olika årskurser

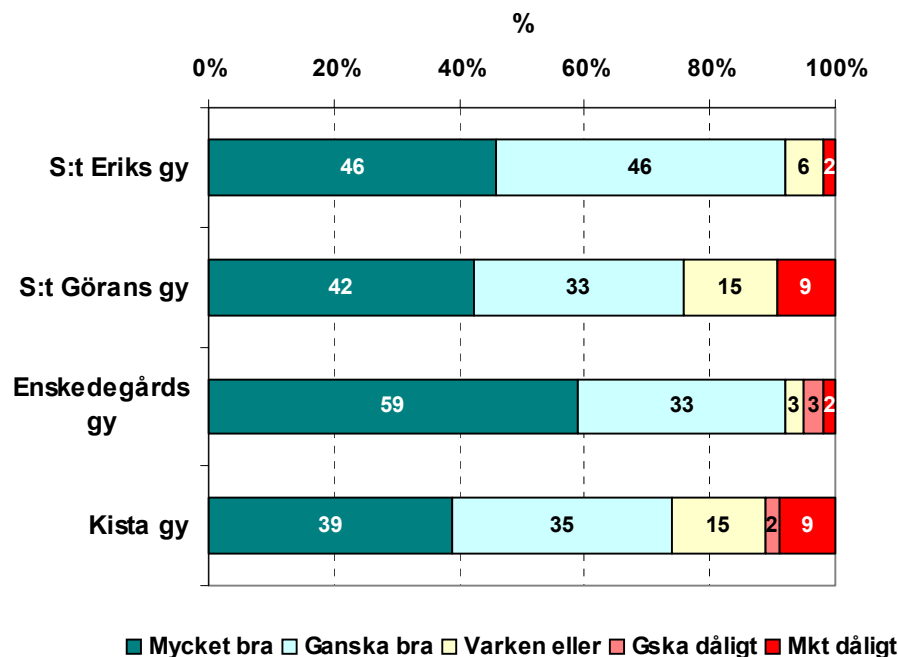
Eleverna i gymnasiesärskolans årskurs 1 uppger sig trivas ”mycket bra” något oftare än i övriga årskurser. I undersökningar i grundskolan har man kunnat konstatera att trivseln i skolan minskar fortgående från lågstadiet till högstadiet med stigande antal skolår. Någon sådan kontinuerlig nedgång i trivseln med stigande årskurs från 1 - 4 kan vi inte återfinna här. Av någon okänd anledning uppger sig däremot oväntat många elever i gymnasiesärskolans årskurs 3 trivas ”mycket dåligt” i skolan.

Figur 15: Trivseln i skolan för elever på olika program

I figur 15 på föregående sida ser vi att eleverna på individuella program trivs bättre i skolan än eleverna på nationella program. På de individuella programmen uppger 95% att de trivs ganska eller mycket bra i skolan. Motsvarande siffra för de nationella programmen är 80%. På de individuella programmen uppger eleverna dessutom särskilt ofta att de trivs ”mycket bra” i skolan.

Figur 16: Trivseln i skolan bland elever vid olika skolor

93 % av undersökningens deltagarna går i fyra av Stockholms gymnasieskolor. I figuren ser vi hur gymsäreleverna i dessa fyra skolor trivs i respektive skola. Trivseln i två av skolorna, S:t Görans gymnasium och Kista gymnasium framstår som något sämre än i de två andra. Cirka 75% av gymsäreleverna uppger sig trivas ganska eller mycket bra i de nämnda skolorna. Det kan jämföras med 92% i S:t Eriks gymnasium och Enskedegårds gymnasium. I Enskedegårds gymnasium är det dessutom särskilt många som betecknar sin trivsel i skolan som ”mycket bra”.

Attitydbalansvärden för olika elevkategorier/skolor

Vi har gått vidare i analysen av skillnaden mellan olika elevkategorier/skolor genom att för alla frågor där eleverna bedömt sin skolsituation ta fram attitydbalansvärden separat för varje elevkategori/skola. På det sättet kan vi granska om olika elevkategorier har en mer eller mindre positiv inställning för olika bedömningsaspekter.

När det gäller skillnader mellan könen framstod flickornas allmänna trivsel i gymnasieskolan som aningen bättre än pojkarnas. Ser vi på hur flickor respektive pojkar bedömer olika aspekter av sin skolsituation med hjälp av attitydbalansvärden framstår skillnaderna som små. När det gäller ”lugn och arbetsro i klassen” och ”läroböcker och studiematerial” är pojkarna något mer nöjda än flickorna. När det gäller ”vad ni gör på lektionerna”, ”stöd från skolpsykolog/kurator/skolsköterska” och ”möjligheten att använda skolans datorer” är tvärt om flickorna något nöjdare. När det genomsnittliga attitydbalansvärdet uträknas för alla de 19 bedömda aspekterna blir det exakt detsamma för både flickor och pojkar (53).

Vi hittade inga systematiska skillnader i upplevd trivsel i skolan mellan eleverna i gymnasieskolan olika årskurser. När vi ser på det genomsnittliga attitydbalansvärdet totalt för alla 19 bedömningsaspekterna för olika årskurser så skiljer sig inte heller dessa särskilt påtagligt eller systematiskt. Genomsnittsvärdet är marginellt lägre för årskurs 3 (47) än för övriga årskurser (53-54). Ska man säga något om skillnader beträffande enskilda bedömningsaspekter kunde det kanske vara att i årskurs 3 och 4 är man något mindre nöjd med ”maten” och med ”hur lärarna lyssnar på vad du tycker” än i årskurs 1 och 2.

Eleverna på individuella program uppgav, som vi sett, oftare att de trivs bra i skolan än de på nationella program. I nedanstående tabell kan vi få en mer preciserad bild av i vilka avseenden eleverna på de två skilda programmen bedömer sin skolsituation olika positivt.

Tabell 3: Attitydbalansvärden för olika bedömningsaspekter (elever i nationella och individuella program)

	Nationellt program	Individuellt program
Vad ni gör på lektionerna	49	87
Lära ut	52	79
Hjälp o stöd av lärare	52	82
Läroböcker studiematerial	38	62
APU/praktiken	27	28
Lugn o arbetsro i klassen	28	70
Lära ut	71	88
Klasskamraters sätt vara mot dig	72	66
Andra elevers sätt vara mot dig o klassen	57	55
Lära ut	49	77
Stöd från skolpsyk/kurator/sköt	50	61
Skolans storlek	61	62
Klassrummen lokalerna	43	70
Möjligheten använda skoldator	45	31
Ditt schema tider raster	29	71
Skolmaten	7	59
Info vad som händer i skolan	44	63
Lära ut	47	73
Andra elever lyssnar på vad du tycker	54	48
Genomsnittligt balansvärde	46	65

Längst ner i tabellen på föregående sida kan vi utläsa att eleverna på de individuella programmen genomsnittligt gör en betydligt positivare bedömning (balansvärde 65) av sin skolsituation i de 19 olika bedömningsaspekterna än eleverna på nationella program (balansvärde 46).

I tabellen kan man också studera hur stora skillnaderna i balansvärden är mellan eleverna på individuella program och nationella för olika aspekter. Då kan man konstatera att eleverna på individuella program ger skolan mycket högre betyg i alla avseenden som har med själva undervisningen att göra. Det gäller t ex ”vad ni gör på lektionerna”, ”hjälp och stöd av lärare” och ”lugn och arbetsro i klassen”.

Eleverna på de individuella programmen ger också mycket mer positiva omdömen om flera av de yttre förutsättningarna i skolan än eleverna på de nationella programmen. Det gäller ”klassrummen/lokalerna”, ”schema, tider och raster” och ”skolmaten”. När det gäller ”skolans storlek” finns dock ingen skillnad i tillfredsställelse och ifråga om ”möjligheten att använda skolans datorer” är de nationella programmets elever t o m mest nöjda.

Annars är det bara ifråga om sådana aspekter som har med relationerna till de andra eleverna att göra som elevomdömena är lika eller mer positiva på de nationella programmen än på de individuella. Det gäller ”klasskamraternas sätt att vara mot dig”, ”andra elevers sätt att vara mot dig och klassen” och om ”andra elever lyssnar på vad du tycker”.

Av de sammantagna resultaten träder en bild fram där man kan ana hur eleverna på de individuella programmen tas emot på ett mer individualiserat sätt, med större resurser och i mindre grupper än elever på nationella program. Man kommer på det sättet närmare lärare, får lugn och arbetsro, mer individualiserad undervisning och bättre anpassning av de yttre förhållandena, schema/tider, klassrum/lokaler efter personliga behov. Det avspeglar sig i extra positiva omdömen om skolan i dessa avseenden från denna elevkategori. De ofta tyngre handikappen bland individuella programmets elever kan försvåra den spontana utvecklingen av positiva kamratrelationer. I dessa avseenden var, som vi sett, också omdömena från de nationella programmets elever väl så positiva som de individuella programmets.

Vi fann stora skillnader när vi jämförde trivseln i skolan på olika gymnasier. Kan vi härleda skillnaderna i trivsel mellan olika skolor till några särskilda förhållanden eller aspekter i skoltillvaron. I tabell 4 kan vi studera hur gymnasieeleverna i olika gymnasier bedömer sin skola i olika avseenden. Varje skola kan här utläsa i vilka avseenden de får bättre eller sämre omdömen om verksamheten och förhållandena i skolan än vid övriga gymnasier.

Tabell 4: Attitydbalansvärden för olika bedömningsaspekter i olika skolor

	S:t Eriks gymnasium	S:t Görans gymnasium	Enskedegårds gymnasium	Kista gymnasium
Vad ni gör på lektionerna	75	63	73	37
Lärarnas förmåga lära ut	63	56	64	57
Hjälp o stöd av lärare	77	22	72	60
Läroböcker studiematerial	65	37	54	29
APU/praktiken	18	28	29	37
Lugn o arbetsro i klassen	54	-3	65	30
Lärarnas sätt att vara mot dig	85	44	83	81
Klasskamraters sätt vara mot dig	74	71	70	68
Andra elevers sätt vara mot dig o klassen	58	72	59	44
Lärarnas förståelse ditt funkthinder	63	26	76	54
Stöd från skolpsyk/kurator/sköt	54	52	75	39
Skolans storlek	54	70	72	49
Klassrummen lokalerna	34	49	67	44
Möjligheten använda skoldator	35	22	34	63
Ditt schema tider raster	72	19	65	10
Skolmaten	31	-3	53	4
Info vad som händer i skolan	34	69	62	40
Lärarna lyssnar på vad du tycker	55	42	62	56
Andra elever lyssnar på vad du tycker	43	53	56	57
Genomsnittligt balansvärde	55	42	63	45

Vi ska nöja oss med att lyfta fram de största skillnaderna och ge några mer allmänna kommentarer till resultaten i tabellen. Vid de olika skolorna kan man sen själv studera sin profil och analysera vilka styrkor och förbättringsmöjligheter man har.

Först kan man notera att skillnaderna i trivsel mellan olika skolor också motsvaras av skillnader i bedömningen av olika delaspekter av skolsituationen. De genomsnittliga balansvärdena, uträknade över alla de 19 bedömningsaspekterna i tabellen, skiljer sig rejält mellan skolorna. S:t Görans gymnasium och Kista gymnasium med lägre upplevd trivsel i skolan får de klart lägsta genomsnittliga balansvärdena (42 och 45). I S:t Eriks och Enskedegårds gymnasium med högre elevtrivsel bedömer eleverna också sina skolor mer positivt i olika delaspekter. De genomsnittliga balansvärdena hamnar där betydligt högre, 55 för S:t Eriks gymnasium och hela 63 för Enskedegårds gymnasium.

Eleverna är nu inte slumpmässigt fördelade på olika skolor. Vid S:t Eriks och Enskedegårds gymnasium går drygt hälften av eleverna på individuella program. S:t Görans och Kista gymnasium tar däremot emot elever enbart på nationella program. En del av de konstaterade skillnaderna mellan gymnasierna, i elevtrivsel och hur positivt skolan bedöms, får hänföras till dessa olikheter i strukturella förutsättningar och elevsammansättning. Vi har ovan redogjort för hur eleverna på individuella program oftare bedömer sin skolsituation positivt än eleverna på nationella program. Även när vi ser till elevomdömena enbart från de nationella programmens elever kvarstår dock delvis den ovan givna bilden att omdömena om skolan är mest positiva i Enskedegårds- och S:t Eriks gymnasium.

I tabellen återfinns vi på några ställen balansvärden under 0 med negativa förtecken. Det gäller för ”skolmaten” i S:t Görans gymnasium men också för ”lugn och arbetsro i klassen” för samma skola. De negativa balansvärdena innebär att fler elever är missnöjda än nöjda i dessa avseenden. Ett föga eftersträvansvärt omdöme.

S:t Görans gymnasium får betydligt sämre omdömen om lärarnas insats och undervisningen av sina gymsärelever än de andra skolorna. Däremot får man de bästa omdömena av alla skolorna ifråga om ”andra elevers sätt att vara mot dig och klassen” och ”informationen om vad som händer i skolan”. Både i S:t Görans och Kista gymnasium är eleverna betydligt mindre nöjda med ”schema och tider” och med ”skolmaten” än i de två andra gymnasierna.

Kista gymnasium får mindre positiva bedömningar än de andra skolorna också när det gäller vad gymsäreleverna tycker om ”vad ni gör på lektionerna”, ”läroböcker och studiematerial” samt ”andra elevers sätt att vara mot dig och klassen”. Betyget för elevernas möjligheter att använda skolans datorer ligger dock klart högre än för alla de andra skolorna i Kista gymnasium.

S:t Eriks gymnasium får relativt sett goda omdömen i de flesta av de betygssatta avseendena av sina gymsärelever. När det gäller ”läroböcker/studiematerial” och ”schema/tider” får skolan de mest positiva omdömena av alla skolorna. Däremot får skolan de allra sämsta betygen av alla skolorna ifråga om ”klassrummen/lokalerna” och ”informationen om vad som händer i skolan”.

För Enskedegårds gymnasium ligger gymsärelevernas betyg för olika förhållanden i skolan genomgående högt i förhållande till övriga skolor. I några avseenden skiljer man sig särskilt mycket i positiv riktning jämfört med de andra skolorna. Det gäller elevomdömena om ”lugn och arbetsro i klassen”, ”stöd från skolpsykolog/kurator/sköterska/” samt ”klassrummen/lokaler” och ”skolmaten”.

Ett smakprov på kommentarer och synpunkter från elever och föräldrar

Enkäten avslutades med några tomma rader där de svarande uppmanades att skriva ner om det var något annat de ville berätta om sin skola. 78 personer, 36% av de svarande, har bidragit med sina fritt formulerade kommentarer och synpunkter. De finns alla redovisade i bilaga 2 sist i rapporten.

Det är en blandad samling av upplysningar och åsikter som framförs av undersökningsdeltagarna. En hel del av synpunkterna handlar om enkäten och hur det gått till att fylla i denna.

- Det är jag, mamma till R, som har fyllt i frågeformuläret. Han klarar inte sådant här, varken muntligt eller skriftligt.
- Många av dessa frågor är inte adekvata för ett svårt utvecklingsstört barn som inte har ett språk. Känns trist att få en blankett från särskolan där ni inte tycks veta vilka dessa elever är och hur de fungerar.

- Jag har som mamma försökt fylla i denna enkät efter vad jag tror att min dotter uppfattar av skolan.
- Det är många invandrare och även svenskar, ganska trevliga elever och några som visar respekt. Tack för att ni skickade denna enkät till mig!

Det framgår här helt klart att när vi i det föregående talat om elevernas bedömningar och åsikter om skolan så rör det sig också ganska ofta om föräldrarnas synpunkter och åsikter. Vi har ju också bett eleverna att besvara enkäten tillsammans med sina föräldrar.

I synpunkterna kommer den stora spännvidden mellan olika elever också till synes på olika sätt.

- Jag sökte detta gymnasium själv men hamnade i en särklass. Jag är inte "sär" så det känns inte bra. Jag vill gå i en vanlig klass, det är mitt enda problem.
- Jag tycker det är jobbigt att gå i en sådan skola där man ser svårt handikappade varje dag. Jag och mina klasskamrater har ett handikapp men det syns inte.
- Jag tycker inte om att gå med handikappade personer. Känner mig inte trygg tillsammans med handikappade. Jag vill gå i en normal klass.
- Idrottslektionerna är dåliga. Läraren behandlar klassen som lågstadielever. Mer bollsport, styrketräning samt teori om idrott och hälsa. Har ingen tillgång till dator med Internet på rasterna.
- Lärarna lyssnar inte på en ibland när man talar med dem. Som att de inte skulle bry sig. Lärarna tar oss inte på allvar.

En hel del synpunkter handlar om skolans innehåll och undervisningen. Ämnen man gillar och ämnen man saknar utbildningsinriktningar som förändras eller inte finns.

- T går på ett nytt program from HT-03 som varken vi föräldrar eller T informerats om innan.
- Jag vore tacksam om jag fick gå på en yrkeslinje så jag kan få ett arbete efter avslutad linje. Jag behöver hjälp att välja linje.
- Trots upprepade förfrågningar om läxor under åren så har det inte funnits intresse eller någon vilja att låta eleverna förkovra sig för att komma vidare i livet. Vilket vi tycker är mycket anmärkningsvärt. Det känns som om dessa elever inte är värda att satsa på.
- Jag tycker det borde finnas speciella arbetsböcker för dem som går i sarskolan. Det bör ej vara böcker för låg och mellanstadiet!!
- Dåligt att det varken finns aula eller slöjd på skolan.
- Det är bra att det är mycket musik.
- Teater fattas på "elevens val" vilket jag inte gillar.
- Vill ha elektronik på schemat eller som "elevens val" några timmar i veckan minst.
- Jag vill spela trummor i skolan. En elev pekar ofta finger, det är inte så trevligt.

Kommentarer runt de mer konkreta ramarna runt själva skolarbetet saknas förstås inte heller

- Det är trist att vi aldrig får någon sovmorgon. Vi börjar 8 varje morgon vilket gör att vi alltid är trötta.
- Jag går på 4 årigt estetiskt program. Maten är inte den bästa, toaletterna är skitiga och nerklotrade samt vi har ganska dåliga klassrum.
- Det är för korta raster. Svårt att hinna till skåpet för att lämna väskan mm, gå till matsalen, stå och köa där samt äta mm. Det är dessutom kallt i vissa klassrum.

Bland de framförda åsikterna framkommer inte sällan uppfattningar som är helt skilda och diametralt motsatta.

- Jag tycker Kista gymnasium är den bästa skolan. Det är verkligen en toppenskola.
- Min skola heter Kista gymnasium. Det är inte bra där. Jag har pratat med rektor, kurator och lärare. Jag undrar varför vi har så lite engelska? Bara 20-40 min per gång och vecka.
- Särskolan har förstört mitt liv, jag kan inte säga mer.
- Den är jättebra och mycket trygg jämfört med andra skolor. Roligt att gå dit, lätt att få kompisar och prata med lärarna.
- Min skola är jättebra. Den är stor. Jag är jätteglad att jag kom till den här skolan. Jag trivs jättebra!!

TABELLER

Bilaga 1

enkla frekvenser och procentuell svarsfördelning bland svarande
fråga för fråga

1. Är du flicka eller pojke?

	Antal	%
Flicka	90	42
Pojke	124	58
Summa	214	100

2. Hur länge har du bott i Sverige?

a.	Antal	%
I hela mitt liv	180	85
Inflyttad	32	15
Summa	212	100

b. inflyttningsår (för de 28 inflyttade som uppgivit sådant)

	Antal	%
80-talet	13	46
90-talet	15	54
2000 -	0	0
Summa	28	100

3. Kom du in på det studieprogram/område vid gymnasier som du valde i första hand?

	Antal	%
Ja	181	86
Nej	29	14
Summa	210	100

4. Hur fick du reda på vilka studieprogram/områden som finns att välja på? (Flera alternativ möjliga, därför blir summan av procenttalen högre än 100)

	Antal	%
Av yrkesvalsläraren/studie- och yrkesvägledaren	116	56
Av klassläraren	100	48
Vid "öppet hus" på skolorna	45	22
Gymnasiemässan	3	1
Av biträdande rektor, avdel- ningen för elevstöd	15	7
Av mina föräldrar	48	23
Av kontaktperson/personal	13	6
Genom kompisar	13	6
Samtliga	209	100

5. Skulle du säga till andra att välja samma studieprogram/område som du går på?

	Antal	%
Ja	124	59
Nej	25	12
Vet ej	62	29
Summa	211	100

6. Är du nöjd eller missnöjd med...

a. Vad ni gör på lektionerna

	Antal	%
Nöjd	140	68
Varken nöjd eller missnöjd	50	24
Missnöjd	9	4
Vet inte	8	4
Summa	207	100

b. Lärarnas förmåga att lära ut saker

	Antal	%
Nöjd	137	66
Varken nöjd eller missnöjd	48	23
Missnöjd	8	4
Vet inte	16	8
Summa	209	100

c. Den hjälp och stöd du får av dina lärare

	Antal	%
Nöjd	149	72
Varken nöjd eller missnöjd	38	18
Missnöjd	18	9
Vet inte	2	1
Summa	207	100

d. Läroböcker och studiematerial

	Antal	%
Nöjd	128	62
Varken nöjd eller missnöjd	36	17
Missnöjd	31	15
Vet inte	12	6
Summa	207	100

6. Är du nöjd eller missnöjd med...

e. Din APU/praktik

	Antal	%
Nöjd	61	33
Varken nöjd eller missnöjd	18	10
Missnöjd	10	5
Vet inte	94	51
Summa	183	100

7. Är det lagom mycket...

a. ...tid för samarbete med de andra på lektionerna

	Antal	%
För lite	22	11
Lagom	146	71
För mycket	5	2
Vet inte	34	16
Summa	207	100

b. ...tid där du arbetar själv på lektionerna

	Antal	%
För lite	23	11
Lagom	153	75
För mycket	7	3
Vet inte	22	11
Summa	205	100

c. ...läxor

	Antal	%
För lite	60	30
Lagom	105	53
För mycket	3	2
Vet inte	31	16
Summa	199	100

d. ...prov

	Antal	%
För lite	64	33
Lagom	78	40
För mycket	3	2
Vet inte	51	26
Summa	196	100

8. Får du användning för det du lär dig i skolan?

(Flera alternativ möjliga, därför blir summan av procenttalen högre än 100)

	Antal	%
Ja i hemmet	132	63
Ja under fritiden	87	42
Ja i skolan	139	67
Ja på APU/praktiken	51	25
Nej aldrig	11	5
Samtliga	208	100

9. Hur trivs du i skolan?

	Antal	%
Mycket bra	101	48
Ganska bra	80	38
Varken bra eller dåligt	18	8
Ganska dåligt	3	1
Mycket dåligt	10	5
Summa	212	100

10. Hur många elever är ni i din klass? (räkna med dig själv)

	Antal	%
1 - 4	11	6
5 - 9	74	37
10 - 14	80	40
15 - 19	18	9
20 - 24	14	7
25 -	1	1
Summa	198	100

11. Är det lagom många?

	Antal	%
För få	26	12
Lagom	150	71
För många	17	8
Vet ej	18	9
Summa	211	100

12. Är det bra eller dåligt i skolan när det gäller...

a. Lugn och arbetsro i klassen

	Antal	%
Bra	124	60
Varken bra eller dåligt	44	21
Dåligt	34	16
Vet ej	6	3
Summa	208	100

12. Är det bra eller dåligt i skolan när det gäller...

b. Lärarnas sätt att vara mot dig

	Antal	%
Bra	170	81
Varken bra eller dåligt	20	10
Dåligt	9	4
Vet ej	10	5
Summa	209	100

c. Klasskamraternas sätt att vara mot dig

	Antal	%
Bra	152	73
Varken bra eller dåligt	40	19
Dåligt	7	3
Vet ej	9	4
Summa	208	100

d. De andra skolelevernas sätt att vara mot dig och dina klasskamrater

	Antal	%
Bra	129	63
Varken bra eller dåligt	39	19
Dåligt	14	7
Vet ej	24	12
Summa	206	100

e. Lärarnas förståelse för ditt/dina funktionshinder

	Antal	%
Bra	140	69
Varken bra eller dåligt	28	14
Dåligt	19	9
Vet ej	17	8
Summa	204	100

f. Stödet från skolpsykolog, skolkurator och skolsköterska

	Antal	%
Bra	120	59
Varken bra eller dåligt	22	11
Dåligt	9	4
Vet ej	54	26
Summa	205	100

13. Känner du dig trygg när du är i skolan?

	Antal	%
Ja, alltid	128	60
Ja, oftast	62	29
Nej, ibland inte	17	8
Nej, aldrig	6	3
Summa	213	100

14. Har du en individuell utvecklingsplan (IUP)?

	Antal	%
Ja	72	35
Nej	48	23
Vet ej	87	42
Summa	207	100

15. Är du nöjd eller missnöjd med...

a. Skolans storlek

	Antal	%
Nöjd	148	71
Varken nöjd eller missnöjd	29	14
Missnöjd	20	10
Vet inte	12	6
Summa	209	100

b. Klassrummen/lokalerna

	Antal	%
Nöjd	132	63
Varken nöjd eller missnöjd	52	25
Missnöjd	22	10
Vet inte	4	2
Summa	210	100

c. Dina möjligheter att använda skolans datorer

	Antal	%
Nöjd	117	57
Varken nöjd eller missnöjd	38	19
Missnöjd	35	17
Vet inte	15	7
Summa	205	100

15. Är du nöjd eller missnöjd med...

d. Ditt schema, tider och raster

	Antal	%
Nöjd	129	62
Varken nöjd eller missnöjd	37	18
Missnöjd	36	17
Vet inte	6	3
Summa	208	100

e. Skolmaten

	Antal	%
Nöjd	101	49
Varken nöjd eller missnöjd	53	25
Missnöjd	47	23
Vet inte	7	3
Summa	208	100

16. Är du nöjd eller missnöjd med...

a. Informationen om vad som händer i skolan

	Antal	%
Nöjd	127	60
Varken nöjd eller missnöjd	47	22
Missnöjd	20	10
Vet inte	16	8
Summa	210	100

b. Hur lärarna lyssnar på vad du tycker

	Antal	%
Nöjd	136	65
Varken nöjd eller missnöjd	39	19
Missnöjd	18	9
Vet inte	15	7
Summa	208	100

c. Hur dina klasskamrater lyssnar på vad du tycker

	Antal	%
Nöjd	123	59
Varken nöjd eller missnöjd	43	21
Missnöjd	15	7
Vet inte	26	13
Summa	207	100

REGISTERVARIABLER

Födelseår

	Antal	%
81	2	1
82	4	2
83	30	14
84	49	23
85	48	22
86	52	24
87	29	14
Summa	214	100

Skola

	Antal	%
S:t Eriks gy	49	23
S:t Görans gy	33	15
Enskedegårds gy	61	29
Kista gy	55	26
Övrigt	16	7
Summa	214	100

Årskurs

	Antal	%
Ej uppgift	2	1
Åk 1	66	31
Åk 2	51	24
Åk 3	42	20
Åk 4	53	25
Summa	214	100

Program

	Antal	%
Nationellt	134	63
Individuellt	80	37
Summa	214	100

Område

	%
Ej reg	0
ES	4
EST	7
ES/Husl	1
HP	15
HR	15
Husligt	0
hp	2
Indu/ trä	0
IV-PREP	0
MF	9
Mont/förp	0
MP	8
OP	4
PREP	0
trä	0
VT	1
VT Röd	0
VT aut	1
VT blå	0
VT Est B	1
VT Est RH	0
VT est B	0
VT rh	1
VT /aut	3
VT-RH gul	0
Vt / Rh	0
YT	0
YT aut	1
YT Est	0
YT est	4
YT est au	0
YT hu	3
YT hu/est	0
YT Ind	1
YT ind	2
YT rh	2
YT serv	3
YT trä/me	0
YT/Data/R	0
YT/rh	0
Yt ES	0
Yt/RH dat	0
Yt/Rh dat	0
Summa	100

ÖPPNA SYNPUNKTER

Bilaga 2

De svarande uppmanades att på några avslutande tomma rader i enkäten berätta om skolan och sådant som inte kommit fram i enkäten. Här redovisas alla de synpunkter och kommentarer som elever och föräldrar skrivit ner dem i enkäterna. Bara när personer nämnts vid namn har texten redigerats så att de ej ska vara möjliga att identifiera.

- Vi har tillgång till datorer i vår skola men jag är missnöjd för det är alltid problem med dem. Informationen på skolan är också dålig. Jag tycker inte om att skolan kallas "särskola". Vi känner oss så särskilda i alla fall. Den ligger för avskild från den vanliga skolan och vi har för lite kontakt med andra elever. Dåliga toaletter!
- Svårt att bedöma allt, kan inte prata pga grav utvecklingsstörning. Skolan sparade utgifter till mjukvara tills den nya läraren kom. Men då frystes budgeten! Väldigt orättvist, missnöjd!
- Många av dessa frågor är inte adekvata för ett svårt utvecklingsstört barn som inte har ett språk. Känns trist att få en blankett från särskolan där ni inte tycks veta vilka dessa elever är och hur de fungerar.
- Jag går i den bästa skolan i hela världen! Lindeparken!
- Jag är nöjd med min skola.
- KAN EJ LÄSA
- Jag tycker det borde finnas speciella arbetsböcker för dem som går i särskolan. Det bör ej vara böcker för låg och mellanstadiet!!
- Nya fina lokaler på Odd Fellows väg 23 som heter Svalan. Bra stämning! Min mor skrev åt mig.
- Lindeparken är bäst.
- Som förälder tycker jag schemat är ett hån! Två timmars pass en dag, tre timmar en annan och detta är trots allt myndiga elever. Vad leder detta till? En slapphet utan like där ungdomarna kommer och går som de vill och kroniskt avstår från gymnastiken tex.
- Jag går omsorgslinjen, ny linje i vår skola. Tyvärr så fungerar inte upplägget dvs alldeles för sena tider. Börjar 8.30-9.30 och sedan ska vi ut på praktik tredje året och det är alldeles för sent.
- T går på ett nytt program from HT-03 som varken vi föräldrar eller T informerats om innan.
- För lite studenter i skolan.
- Jag tycker skolan är bra och lärarna är bra.
- Vi får inte jobba med a eller b kurs och det vill jag helst göra på alla kärnämnen.
- Det är bra att det är mycket musik.
- Alldeles för mycket utlänningar i min skola och för få svenskar. Jag har svårt att förstå vad de säger. (Integrationsproblem säger pappa).
- Vi har ingen gård eller fotbollsplan. Vi vill vara ute och leka/spela bandy, basket mm på rasterna.
- Det är jag, mamma till R, som har fyllt i frågeformuläret. Han klarar inte sådant här, varken muntligt eller skriftligt.
- Jag trivs ibland i skolan men ibland har jag problem med lärarna. De förstår inte alltid vad jag säger när jag pratar med dem.
- Elever som inte behärskar det svenska språket försvårar utvecklingen för de andra eleverna.

- Enligt min åsikt borde man testa eleverna redan i grundskolan. Ta reda på vad de tycker om att göra och passar för. Då skulle de kunna träna denna färdighet och få mer tid på sig att bli duktiga i yrket. Min son kommer tex aldrig att kunna arbeta som snickare, vilket är det han ägnar sin tid åt nu.
- Dåligt att det varken finns aula eller slöjd på skolan.
- Min pojke har Downs syndrom och kan inte prata eller skriva. Jag, mamma, kan inte heller svenska så bra.
- Den är jättebra och mycket trygg jämfört med andra skolor. Roligt att gå dit, lätt att få kompisar och prata med lärarna.
- Min skola är bra och bra att den finns för de som behöver hjälp. Bra cafeteria!
- Det är trist att vi aldrig får någon sovmorgon. Vi börjar 8 varje morgon vilket gör att vi alltid är trötta.
- Det är bra att "lugna gatan" finns om någon behöver hjälp med någonting. Bra med cafeteria.
- Det är lite svårt att få adekvata svar på frågorna. Det här är hur vi föräldrar upplever det.
- Teater fattas på "elevens val" vilket jag inte gillar.
- En del av mina klasskamrater lyssnar inte på mina frågor.
- Jag går på 4 årigt estetiskt program. Maten är inte den bästa, toaletterna är skitiga och nerklottrade samt vi har ganska dåliga klassrum.
- Jag tycker att skolan är mycket bra. M.
- Skolan har hjälpt till med privata ärenden vad gäller läkarbesök mm. Det är ett bra samarbete mellan hem och skola. Fikarasten är det bästa!
- Jättetacksam att Lindeparken finns!
- Svårt att få läromedel på rätt nivå. Böckerna är för lätta.
- Man trycker in för många gravt handikappade, som behöver mycket utrymme för sina hjälpmedel, på en alldeles för liten yta.
- Bevara Lindeparken, det är en bra skola. Låt den vara kvar!
- Jag tycker bra om min skola.
- M kan ej själv svara på frågorna, mamma fyllde i.
- Ibland är det en illaluktande odör i skolan vilket borde ses över tycker jag.
- Jag tycker inte om att gå med handikappade personer. Känner mig inte trygg tillsammans med handikappade. Jag vill gå i en normal klass.
- Informationen och böckerna är mycket dåliga.
- Vår gymplärare är jättedålig. Hennes lektioner är för barnsliga. Jag vill ha mer bollsport.
- Särskolan har förstört mitt liv, jag kan inte säga mer.
- Idrottslektionerna är dåliga. Läraren behandlar klassen som lågstadielever. Mer bollsport, styrketräning samt teori om idrott och hälsa. Har ingen tillgång till dator med Internet på rasterna.
- Jag vore tacksam om jag fick gå på en yrkeslinje så jag kan få ett arbete efter avslutad linje. Jag behöver hjälp att välja linje.
- Jag tycker det är jobbigt att gå i en sådan skola där man ser svårt handikappade varje dag. Jag och mina klasskamrater har ett handikapp men det syns inte.
- Jag saknar en individuell utvecklingsplan. Angående frågor om lärarna; Det är stor skillnad på lärarna. En del är toppen medan andra är betydligt sämre.
- Är mycket missnöjd med att särskolan har 4 årigt gymnasium. Ett hån mot oss elever.

- D trivs otroligt bra på Lindeparken. Han får lära sig mycket och det är en helt underbar personal.
- Det är många invandrare och även svenskar, ganska trevliga elever och några som visar respekt. Tack för att ni skickade denna enkät till mig!
- Jag har inte haft någon APU/praktik ännu.
- Inget särskilt, jag trivs.
- Vill ha elektronik på schemat eller som "elevens val" några timmar i veckan minst.
- Jag sökte detta gymnasium själv men hamnade i en särklass. Jag är inte "sär" så det känns inte bra. Jag vill gå i en vanlig klass, det är mitt enda problem.
- Det är för korta raster. Svårt att hinna till skåpet för att lämna väskan mm, gå till matsalen, stå och köa där samt äta mm. Det är dessutom kallt i vissa klassrum.
- 1.Maten är urdålig 2. För korta raster 3. Dålig skolmiljö 4. Det är inte lugnt och rent i matsalen
- Klasskamraterna mobbas på rasterna.
- Bra utbildning.
- Trots upprepade förfrågningar om läxor under åren så har det inte funnits intresse eller någon vilja att låta eleverna förkovra sig för att komma vidare i livet. Vilket vi tycker är mycket anmärkningsvärt. Det känns som om dessa elever inte är värda att satsa på.
- Det finns ingenting att göra på rasterna. Vi börjar tidigt och slutar sent utom på fredagarna.
- Jag gillar skolan.
- Viktigt; mycket lektionstid används till andra saker än att arbeta med ämnena. Tex titta på video, sitta och prata etc. Särskilt händer detta på bekostnad av kärnämnen. Det samma gäller utflykter som alltid görs de dagar vi har kärnämnen. För lite undervisning i kärnämnen i särskolan!!
- Jag tycker det är för lite läxor här. Och vi får dålig information om vad som ska hända. För enkla böcker och för lite utveckling!
- Skolan är bra men lärarna behandlar oss som vi inte förstår något, bara för att vi behöver mera hjälp med svenska och matte.
- Jag har som mamma försökt fylla i denna enkät efter vad jag tror att min dotter uppfattar av skolan.
- Jag vill spela trummor i skolan. En elev pekar ofta finger, det är inte så trevligt.
- Jag tycker Kista gymnasium är den bästa skolan. Det är verkligen en toppenskola.
- Min skola är jättebra men det finns en sak som inte fungerar. Hissarna stannar eller fungerar ej och det kan vara jobbigt när man ska upp till våning 10.
- Min dotter går i autism klass. Baserad på erfarenhet och daglig kontakt med lärare och assistent har jag fyllt i formuläret.
- Lärarna är inte specialpedagoger och kan inte lära och ge eleverna det stöd och individuella plan de behöver. Talpedagog är endast tillgänglig 20 min per månad. De skolor som inte ger ett 100% stöd till särskoledelen ska inte bedriva särskola. Rektor måste lägga tid och pengar även på denna verksamhet.
- Det är kallt i lokalerna.
- Jag har gjort ett uppehåll på ett år pga ett barn. Tror inte jag kommer tillbaka men detta är vad jag tyckte när jag gick där!!!
- Lärarna lyssnar inte på en ibland när man talar med dem. Som att de inte skulle bry sig. Lärarna tar oss inte på allvar.
- Min skola heter Kista gymnasium. Det är inte bra där. Jag har pratat med rektor, kurator och lärare. Jag undrar varför vi har så lite engelska? Bara 20-40 min per gång och vecka.

- Det finns bra PC program till stöd för personer med dyslexi. Men enligt uppgift har inte skolan råd att få dessa installerade. Kan det stämma?
- Min skola är jättebra. Den är stor. Jag är jätteglad att jag kom till den här skolan. Jag trivs jättebra!!

USK

UTREDNINGS- OCH
STATISTIKKONTORET

Telefon

08-508 35 000

Telefax

08-508 35 079

Postadress

Box 8320
104 20 STOCKHOLM

e-post

info@usk.stockholm.se

Besöksadress

Långholmsgatan 27

webplats

www.usk.stockholm.se